

TÜRKÇE DERSİ

5. SINIF

KONU

ANLATIMI

ÖĞRETMEN

KİTABI

ADNAN BARAN ÖNER

SÖZCÜKTE ANLAM

I. BÖLÜM

GERÇEK ANLAM

A. TEMEL (İLK) ANLAM

Bir sözcüğün akla gelen ilk anlamıdır. Temel anlam, sözlükte ilk sırada yer alır; sözcüğün herkesçe bilinen en yaygın anlamıdır.

- * Ahmet'in **burnu** iyi koku alır.
- * Soğuk sudan **boğazı** şişmişti.
- * Biraz sonra toprak bir **yola** girdik.

B. YAN ANLAM

Bir sözcüğün temel anlamına bağlı olarak zaman içerisinde kazandığı yeni anlama "**yan anlam**" denir.

- * Masanın **gözlerine** tek tek baktım.
- * Televizyonu açmak için şu **düğmeye** basacaksın.
- * Uzun, **ince** bir adam

NOT: Temel anlam ile yan anlam arasında mutlaka bir ilgi, bir anlam bağı olmak zorundadır.

NOT: Temel anlamlı sözcükler de gerçek anlamlıdır, mecaz anlamlı değildir.

MECAZ ANLAM

Sözcüklerin gerçek anlamlarından tamamen uzaklaşarak, başka bir anlama gelecek biçimde kullanılmalarıyla kazandıkları yeni anlama "**mecaz anlam**" denir.

- * **Kara** haber tez duyulur.
- * **İnce** davranışlarıyla hepimizin gönlünü fethetti.
- * İki arkadaş **koyu** bir sohbeta dalmıştı.

TERİM ANLAM

Bir sözcüğün bilim, sanat, spor ya da meslek alanına özgü kavramları karşılığında kazandığı anlama **terim anlam** adı verilir.

Matematik: Doğal sayılar, kare, polinom...

Tiyatro: Sahne, perde, kostüm...

Müzik: Nota, akor, sol anahtarı...

Coğrafya: Meridyen, ölçek, izohips, Dünya, boğaz...

Resim: Portre, palet, tuval...

Futbol: Taç, faul, gol...

NOT: Sözcükler cümle içinde kullanılışlarına göre terim anlamlarını katbederler.

* Tamamlanmış cümlelerin sonuna nokta konur. (**Terim anlamlı**)

Artık bu işe bir nokta koymanın zamanı geldi. (**Mecaz Anlam**)

* İzlediğimiz oyun iki perdelikti. (**Terim Anlamlı**)

Annem ordanın perdelerini değiştirdi. (**Gerçek Anlamlı**)

SÖZCÜKLER ARASI ANLAM İLİŞKİLERİ

EŞ ANLAMLI (ANLAMDAŞ) SÖZCÜKLER

Yazılışları ve okunuşları farklı olmasına rağmen aynı anlamı taşıyan sözcüklerdir. Bu tür sözcükler birbirlerinin yerine kullanılabilir. Eş anlamlılık çoğunlukla Türkçe sözcüklerle dilimize yabancı dillerden girmiş sözcükler arasındadır.

siyah - kara

cevap - yanıt

kalp - yürek - gönül

kelime - sözcük

ileti - mesaj

özgün - orijinal

dil - lisan

bellek - hafıza

uygarlık - medeniyet

al - kırmızı

misafir - konuk

fiil - eylem

model - örnek

ölçüt - kıstas - kriter

belgegeçer - faks

ilginç - enteresan

varsil - zengin

yoksul - fakir

YAKIN ANLAMLI SÖZCÜKLER

Eş anlamlı gibi görünmelerine rağmen, aralarında anlam ayrıntısı bulunan sözcüklere "yakın anlamlı sözcükler" denir.

Mutluluk ---- sevinç

Küsmek ---- kırmak

Dost ---- arkadaş

Çekinmek ---- kaçınmak

İstemek ---- dilemek

Bakmak ---- seyretmek

Sıklamak ---- usanmak

Çevirmek ---- dözdürmek

ZIT ANLAMLI SÖZCÜKLER

Anlamca birbirinin karşıtı olan, birbiriyle çelişen kelimelere **zıt anlamlı kelimeler** adı verilir. Türkçemizde her sözcüğün eş anlamlısı olmadığı gibi zıt anlamlısı da yoktur.

uzak ↔ yakın

kirli ↔ temiz

güzel ↔ çirkin

soğuk ↔ sıcak

iyimser ↔ kötümser

sağ ↔ sol

bulamk ↔ berrak

ileri ↔ geri

iç ↔ dış

sık ↔ seyrekle

inmek ↔ çıkmak

zengin ↔ fakir

NOT: Sözcüklerin zıt anlamlarıyla olumsuz biçimleri birbirine karıştırılmamalıdır. Sözcüklerin olumsuz biçimleri -ma, -me mastar ekleriyle yapılır.

Örneğin "inmek" sözcüğünün zıt anlamı "çıkmak"; olumsuzu ise "inmemek"tir.

EŞ SESLİ (SESTEŞ) SÖZCÜKLER

Yazılış ve okunuşları aynı olan; ama anlamları birbirinden farklı olan sözcüklere **eş sesli (sesteş) sözcükler** denir. Eş sesli sözcükler birbiriyle ilgisiz, apayrı sözcüklerdir. Sadece aynı seslerden oluşurlar.

Yüz

- * **Yüz**ü bana dönüktü. (yüz: Çehre, surat, sima)
- * Düşününe **yüz** kişi gelmiş. (yüz: Doksan dokuzdan sonra gelen sayı)
- * Kıyıda iki çocuk **yüz**üyordu. (yüzmek: Suda ilerlemek)
- * Koyunun derisini **yüz**düler. (yüzmek: Derisini çıkarmak, soyamak)

At

- * **At**, yemyeşil çayırda geziyordu.
- * İşe yaramayan şeyleri çöpe **at**.

Okulumuzda güzel bir kütüphane **var**
Babam Ankara'ya sabaha karşı **vardı**.

Top oynarken **sağ** ayağımı incitmiş
Şükürler olsun annem de babam da **sağ**

DEYİMLER

Anlatımı çarpıcı ve etkili hale getirmek amacıyla kullanılan, genellikle gerçek anlamından uzaklaşarak kendine özgü bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeklerine "deyim" denir.

Deyimlerin özellikleri şunlardır:

- * Deyimler en az iki sözcükten oluşur.

Öğretmenimiz ödevlerimizi incelerken kılı kırk yarar.

- * Deyimler kalıplaşmış sözcüklerdir. Sözcüklerin yerleri değiştirilemez; yerine eş anlamlıları getirilemez.

- * Deyimlerin çoğu mecaz anlamlıdır.

Dil uzatmak, gözü dönmek, ateş püskürmek .

- * Bazı deyimler gerçek anlamlıdır. Deyimi oluturan sözcükler ile deyimın anlamı arasında doğrudan anlam ilgisi vardır.

Kimi kimsesi olmamak, yükte hafif pahada ağır vb.

- * Deyimler genellikle eylem bildirirler.

Buz tutmak, burnundan qelmek, bağına basmak vb.

AYNI KAVRAM ALANINA GİREN SÖZCÜKLER

Aynı kavram alanına giren sözcükler benzer işler için kullanılan, ortak noktaları olan fakat farklı anlamlar taşıyan sözcüklerdir.

Gemi

Tekne

Kayık

deniz taşıt

Elma

Kiraz

Çilek

meyve

SÖZ SANATLARI

BENZETME (TEŞBİH)

Sözün daha etkili bir duruma getirmek için, aralarında türlü yönlerden ilgi bulunan iki şeyden, benzerlik bakımından güçsüz olanı nitelikçe üstün olana benzetmektir. Bu sanatta sözcükler gerçek anlamlarında kullanılır.

Tam benzetmelerde 4 öğe bulunur:

- 1-Benzetilen:** Birbirine benzetilen şeylerden daha güçsüz olanı
- 2-Benzeyen:** Birbirine benzetilen şeylerden daha üstün olanı yani kendisine benzetilen.
- 3-Benzetme Yönü:** Birbirine benzetilen şeyler arasındaki ortak ilgi
- 4-Benzetme Edatı:** Sözcükler kavramlar arasında benzetme ilgisi kuran edat ya da edat görevinde olan sözcükler.ör /gibi,kimi,sanki,meğer ki,tıpkı...

Uzun Hasan (Benzeyen) aslan (Benzetilen) gibi (Benzetme edatı) bir yiğitti. (Benzetme Yönü)

Günlük kullanımda benzetme yapılırken bu dört unsur kullanılmayabilir.

kömür gözler (benzetilen, benzeyen)
altın saçlar (benzetilen, benzeyen)

Bu şekilde sadece benzeyen ve benzetilenle yapılan benzetmelere 'güzel benzetme' denir.

KİŞİLEŞTİRME (TEŞHİS)

İnsana ait özelliklerin insan dışındaki varlıklara verilmesine kişileştirme denir. Kişileştirme sanatı sayesinde yazılar, şiirler daha etkili, anlamlı olur.

- 1.** Yolda yürürken bütün çiçekler onu selamlıyordu. bu örnekte selamlama işi insana ait bir özelliktir ancak çiçeğe verilmiştir. dolayısıyla çiçek kişileştirilmiştir.
- 2.** Sonbahar ağaçlarda son şarkısını söylüyordu. şarkı söylemek insana ait bir özelliktir. bu cümlede sonbahar kişileştirilmiştir.
- 3.** Kuşlar sabahtan beridir atışıp duruyorlar. bu cümlede kuşlar kişileştirilmiştir.

KONUŞTURMA (İNTAK)

İnsan dışındaki canlı ve cansız varlıkların konuşturulmasıdır. Konuşturma sanatına fabllarda sıkça başvurulur.

Görmüş geçirmiş, anasının gözü bir horoz

Tünemiş bir ağacın dalına

Kurnaz tilki sesini yumuşatarak ona

Dedi ki: Kardeşçğim, artık dostuz;

Barış oldu hayvanlar arasında

Müjde getirdim sana in de bir öpüşelim

CÜMLE: Bir düşüncüyü, duyguyu, haberi, isteği, olayı, durumu kısacası bir yargıyı tam olarak anlatan sözcük ya da sözcük dizisine "cümle" denir.

* Bir cümledeki sözcük sayısı anlatacağımız duygu, düşünce, olay, durum ve haberlerin uzunluğuna ya da kısalığına göre değişir. Tek sözcükten oluşan cümle olabileceği gibi birden çok sözcükten oluşan cümleler de olabilir.

* Buldum.

* Kitabımı buldum.

* Kitabımı dolabın arkasında buldum.

* Sözcüklerin cümle olabilmesi için bir yargı bildirecek şekilde sıralanması gerekir.

seviyorum dersini Türkçe çok
Türkçe dersini çok seviyorum

CÜMLEDE ANLATIM YOLLARI VE ANLAM İLİŞKİLERİ

ÖZNEL ANLATIMLI CÜMLELER

Kişiden kişiye değişen, doğruluğu ya da yanlışlığı kanıtlanamayan, kişisel duygu ve düşüncelerin yer aldığı cümlelerdir.

* Futbol çok eğlenceli bir oyundur.

* Kitap okumak her şeyden keyiflidir.

* Büyük kentlerde yaşamak insanı bunaltıyor.

NESNEL ANLAMLI CÜMLELER

Kişiden kişiye değişmeyen, kişisel duygu ve düşüncelerin yer almadığı, doğruluğu ya da yanlışlığı kanıtlanabilen yargıları anlatan cümlelerdir.

* Türkiye'nin üç tarafı denizlerle çevrilidir.

* İstanbul Türkiye'nin en kalabalık şehridir.

* Yazarın iki öykü bir de şiir kitabı yayınlanmış.

KARŞILAŞTIRMA CÜMLELERİ

İki durum, olay veya varlığın benzer ya da farklı yanlarını belirten cümlelerdir. Karşılaştırma cümlelerinde genel olarak "gibi, kadar, daha, ise, en" gibi sözcükler kullanılır.

* Roman, öyküden daha uzundur.

* Denizli ve Kayseri'den başarılı iş adamları çıkmıştır.

* Erzurum, Ankara'dan daha soğuktur.

AMAÇ - SONUÇ CÜMLELERİ

Bir eylemin hangi amaçla yapıldığını ya da yapılacağını anlatan cümlelerdir.

* Dedemi görmek için köye gideceğim.

* Üşümesin diye üzerine battaniye örttüm

* Kitabı yetiştirmek için çok çalıştık.

NEDEN - SONUÇ CÜMLELERİ

Bir eylemin hangi sebeple yapıldığını bildiren cümlelerdir. Bu cümlelerin yüklemine " neden? Niçin?" soruları sorulduğunda bir cevap alınır. Neden sonuç cümleleri iki bölümden oluşur. Birinci bölüm neden, ikinci bölüm ise sonuç bildirir.

- * Numaramı kaybettiğim için seni arayamadım.
- * Yağmur yağdığından trafik kilitlendi.
- * Geziye katılmadı çünkü hastaydı.

KOŞUL - ŞART CÜMLELERİ

Bir olayın veya durumun gerçekleşmesinin başka bir olaya ya da duruma bağlı olduğunu belirten cümlelerdir.

Türkçede koşul anlamı "-sa / -se" ekleriyle sağlanır. " Ancak, ise, -ince, -dikça, -mi, ama, üzere" ile de koşul anlamı sağlanabilir.

- * Ödevlerini bitirirsen dışarı çıkabilirsin.
- * Düzenli çalıştın mı başarılı olursun.
- * Odam düzenleyince film izleyebilirsiniz.
- * Bir hafta sonra ödemek üzere borç almış.
- * Kitabımı sana veririm ama geri getirirsen.
- * Bazı şeyleri yaşadıkça anlayacaksın.

TÜRKÇEDEKİ YÖNLENDİREN İFADELER

DÜŞÜNCEİNİN YÖNÜNÜ DEĞİŞTİREN İFADELER

Yazılı ve sözlü anlatımlarda bir düşünceden başka bir düşünceye geçerken düşüncenin yönünü değiştiren ifadeler kullanırız.

Bu ifadeler şunlardır:

Ama, fakat, ancak, yalnız, oysa, buna rağmen, ya da, veya yoksa...

- * Çok dikkat etti ama düşmekten kurtulamadı.
- * Aslında çok yürümedim buna rağmen çok yoruldum.
- * Ankara'ya gidelim yalnız aynı gün dönelim.

GERÇEK VE HAYAL ÜRÜNÜ İFADELER

Gerçek İfadeler: Gerçekleşmesi mümkün olan, akla mantığa aykırı olmayan durumları ve olayları anlatan ifadelerdir.

- * Ülkemizde dört mevsim yaşayabiliriz.
- * Zeytinyağı sağlığımız için çok faydalıdır.
- * Türkiye, geçen ay yeni bir uyduyu uzaya gönderdi.

Hayal Ürünü İfadeler: Gerçekleşmesi mümkün olmayan, akla mantığa aykırı durumları ve olayları anlatan ifadelerdir. Hayal ürünü ifadeler masal, destan, efsane, fantastik hikaye, fantastik romanlarda yer alır.

- * Resimdeki insanlar geceleri canlanır ve birbirleriyle sohbet ederlermiş.
- * Deniz kıızı içtiği iksirin etkisiyle insana dönüşmüş.
- * Pinokyo her yalan söylediğinde burnu bira daha uzuyormuş.

DESTEKLEYİCİ VE AÇIKLAYICI İFADELER

Duygu ve düşüncelerimizi daha iyi anlatmak, desteklemek ve açıklamak için şu ifadeleri kullanırız. Örneğin, örnek olarak, açıkçası, başka bir deyişle, hatta, açıklamak gerekirse, çünkü, yani, gibi, üstelik, hem, hem de vb. ...

- * Akıllı telefonları kullanamıyorum **açıkçası** teknolojiyle pek aram yok.
- * Onu dilinden düşürmez **yani** hep ondan bahsederdi

DUYGUSAL VE ABARTILI İFADELER

Duygusal İfadeler: Sevincimizi, üzüntümüzü, korkumuzu, kaygımızı, heyecanımızı, kısacası duygularımızı anlatmak için kullandığımız ifadelerdir.

- * Sınavı kazanınca sevinçten havalara uçtu.
- * Ağaçlardan düşen sararmış yaprakları seyrederken içimi bir hüznün kaplar.
- * Aylar sonra onu karşısında görünce gözyaşları sel oldu aktı.

Abartılı İfadeler: Anlatımı daha etkili hale getirmek, dikkat çekmek, merak uyandırmak ya da güldürmek amacıyla bir şeyi olduğundan çok veya olduğundan az göstererek aktardığımız ifadelerdir.

- * İki gündür bekleyen bulaşıklar dağ gibi yığılmıştı.
- * Beni burada bekle göz açıp kapayıncaya kadar geleceğim.
- * Caddeler o kadar kalabalıktı ki iğne atsan yere düşmeyecek.

ÖNEM BELİRTEN İFADELER

Duygu ve düşüncelerimizi anlatırken bazı bölümlere dikkat çekmek için kullandığımız " özellikle, en iyisi, en kötüsü, başlıca, en az, daha iyi, daha kötü vb." ifadeler önem belirtir.

- * Her gün **en az** iki saat spor yapmak durumundayız.
- * Derslerimin **daha iyi** olması için test çözmem gerekiyor.
- * **Gerekirse** ben de yarışmaya katılırım.
- * **En azından** yanınıza su almışsınız.

ÖZETLEYEN VE SONUÇ BİLDİREN İFADELER

Özetleyen ifadeler: Duygu ve düşüncelerimizi kısaca anlattığımız ifade etmek için kullandığımız " özetle, özet olarak, kısaca, kısacası vb." ... ifadelerle özetleyen ifadelerdir.

- * **Sonuçta** bir elin beş parmağı da birbirinden farklıdır.
- * **Kısacası** kimse kimseye benzemez.
- * **Sonuç olarak** Türkiye güçlü bir ülke.

Sonuç Bildiren İfadeler: Duygu ve düşüncelerimizi bir sonuca bağlamak için kullandığımız " sonuç olarak, sonuçta, böylece, son olarak vn." ifadeler sonuç bildiren ifadelerdir.

- * **Kısacası** güler yüz her kapıyı açar.
- * Çantamı akşamdan hazırlarım **böylece** sabah telaşlanmam.
- * **Özetle** yaptıklarına pişmanım.

AYNI YA DA YAKIN ANLAMLI SÖZCÜKLER

Aynı duygu ve düşünceleri anlatan cümlelerdir. Bu tür cümleler arasında anlam yakınlığı ya da anlam eşitliği vardır. Böyle sözcükler sözcüklerle kurulsa bile anlatılmak istenen aynıdır ya da çok yakındır.

- * Ben kendimi bildim bilekli resim çizmeyi sevmişimdir.
Resim Çizmeye oldum olası meraklıyım.
- * Zorlukları aşarak mutluluğa ulaşabiliriz.
Mutluluğa ulaşan yollar güçlüklerden geçer.

ANLAMCA ÇELİŞEN VE KARŞIT ANLAMLI CÜMLELER

İçerdikleri anlamlar bakımından birbirinin karşıtı olan cümlelerdir. Bu cümleler arasında anlam çelişkisi vardır.

- * Akıllı insanlar asla hayta yapmazlar.
Her insan mutlaka hata yapabilir.
- * Başarılı olmada şansın rolü yoktur.
Başarılı olmak için şansa da ihtiyacımız vardır

ATASÖZLERİ

Atalarımızın yüzyıllarca sürmüş gözlem ve deneyimlerinden doğmuş, öğüt veren ya da genel kural niteliği taşıyan kısa, özlü ve etkili sözlerdir.

Atasözlerinin Özellikleri

- * Atasözlerinin söyleyeni belli değildir, milletin ortak malıdır.
- * Atasözleri kısa, özlü sözlerdir yani az sözle çok şey anlatılır.
- * Atasözleri kalıplaşmış sözlerdir. Sözcükleri ve sözcüklerin yerleri değiştirilemez.
Parayı veren düdüğü çalar. (doğru)
Parayı sayan düdüğü çalar (yanlış)
- * Atasözlerinin çoğu mecaz anlamlıdır.
Balık baştan kokar.
Ağaç yaşken eğilir.
- * Bazı atasözleri gerçek anlamlıdır yani anlatılmak istenen doğrudan söylenir.
Bal bal demekle ağız tatlanmaz.
Akıl akıldan üstündür.
- * Atasözleri düşünce ve yargı bildirdikleri için cümle biçimindedir.
Bin bilsen de bir bilene damış.
- * Atasözleri ders ve öğüt vericidir.
Dost ile ye içi alışveriş etme
- * Bazı atasözleri birbirine ters düşebilir.
İyilik eden iyilik bulur.
İyilikten maraz doğar.

CÜMLEDE ÖRTÜLÜ ANLAM

Cümlede açık olarak söylenmediği halde cümlenin anlamından veya cümlede kullanılan bazı ifadelerden çıkarılabilen anlama "Örtülü anlam" denir. Örtülü anlamın bulunduğu cümlelerde karşılaştırmalara, aşamalı durumlara yer verilir. Çoğunlukla "de" bağlacı kullanılır.

- * Doğum günümü sende unuttun.
- * Deniz sınıfın en zekisiydi.
- * pasta yemek isteyenler ellerini kaldırırlar.

ÖZDEYİŞLER (VECİZELER)

Bir düşünceyi, duyguyu, ilkeyi kısa ve kesin bir biçimde az sayıda sözcükle anlatan, söyleyeni belli olan güzel ve özlü sözlerdir.

Özdeyişleri Özellikleri

- * Söyleyeni bellidir. Bu yönüyle atasözlerinden ayrılır.
Bir insanın gerçek zenginliği, onun bu dünyada yaptığı iyilikleridir.
- * Kıvrak zekalı, saygın, ünlü kişilere aittir.
- * Akılda kalabilecek kadar kısa ve özlüdür.
- * Özdeyişlerin çoğu gerçek anlamlıdır.
- * Kuru kuru öğüt vermezler; gerçeğe doğruya vurgu yaparlar.

Bir duyguyu ve düşünceyi, olay ya da durumu tam olarak anlatmak için bir araya getirilen cümleler topluluğuna "paragraf" denir. Paragrafın tüm cümleleri aynı konuyu işler, aynı düşünceyi açıklar ve destekler. Paragrafın cümleleri kendi içinde bir bütünlük oluşturur.

Paragrafın yapı ve anlam yönü olarak iki ana başlık altında inceleyeceğiz.

PARAGRAFİN YAPİ YÖNÜ

Paragraf herhangi bir yazı türünün kültülmüş halidir. Her yazı türü gibi paragrafın da giriş, gelişme ve sonuç bölümleri bulunur. Paragrafın yapısını bu bölümler oluşturur.

GİRİŞ BÖLÜMÜ

Paragrafın giriş bölümü konuya ve konunun bakış açısının belirtildiği bölümdür. Genellikle tek cümleden oluşur.

Giriş Bölümünün Özellikleri Şunlardır:

- * paragrafın konu cümlesidir, ne anlatılacağı belirtilir; yazar bu cümleyle konuya giriş yapar.
- * Giriş cümleleri kendinden önce bir şeylerin anlatıldığını ifade eden " bu yüzden, kısacası, dolayısıyla, bu rağmen, fakat, lakin..." gibi bağlayıcı öğelerle başlamaz.

Demek ki bize güvenmiyordun.

Çünkü kitabın kıymeti okuyunca anlaşılır.

Çocukluğumdan beri unutamadığım bir gündür bu.

Bü cümleler bir paragrafın giriş cümlesi olamaz çünkü bu cümleler kendinden önce başka bir cümlenin de olduğunu belirten bağlayıcı öğeler vardır.

- * Giriş cümlesinden sonra gelen her cümle dil ve düşünce yönünden giriş cümlesine bağlıdır.

Aşağıdaki cümleler giriş cümleleridir.

Türküler toplumumuzun kültürünü yansıtır.

Şiir, okuyan her insanda farklı duygular uyandırır

GELİŞME BÖLÜMÜ

Ele alınan konu ile ilgili düşüncelerin geliştirildiği, açıklandığı, konunun her yönüyle incelendiği, ortaya konduğu bölümdür.

Gelişme Bölümünün Özellikleri şunlardır:

- * Bu bölümde konu açıklanır, ana fikrin ortaya çıkmasına katkıda bulunan yardımcı fikirler yer alır.
- * Örneklerden, benzetmelerden, karşılaştırmalardan yararlanır.
- * Ayrıntılara yer verilir.
- * Bu bölümdeki her cümle kendinden önceki ve sonraki cümleye dil ve düşünce yönünden bağlıdır.
- * bununla bir likte, ama, fakat, bu yüzden, dolayısıyla, ..." gibi bağlayıcı ifadelere sıklıkla yer verilir.

SONUÇ BÖLÜMÜ

Gelişme bölümümde anlatılan konu olay, düşünce ya da duyguların kesin olarak sonuca bağlandığı bölümdür.

Sonuç bölümünün Özellikleri Şunlardır:

- * Paragrafın en etileyici, en can alıcı bölümüdür.
- * Kendinden önceki düşünceleri açıklayıcı, özetleyici, hatırlatıcı bir özellik taşır.
- * Çoğu zaman ana fikir sonuç bölümünde verilir.
- * dil ve düşünce yönünden kendinden önceki cümlelerle bağlantılıdır.
- * " Kısaca, kısacası, özetle, sonuç olarak, diyebiliriz ki..." gibi ifadelerle başlayabilir. Kısacası öğretmen toplumun temelidir. Böylece bir bayramı daha neşe içinde kutladık.
- * Sonuç olarak önemli olan saygıyı kazandıktan sonra, saygıyı koruyabilmektir.

PARAGRAFİN YAPI YÖNÜ

Paragrafın konusu, başlığı, ana fikri, yardımcı fikri, anahtar kelimesi, paragrafta duyular ve duygular paragrafın anlam yönünü oluşturur.

PARAGRAFİN KONUSU

Paragrafta üzerinde durulan, hakkında söz söylenen düşünce, olay ya da duruma "konu" denir. " **Bu paragrafta ne anlatılmıştır?**" ya da " **Bu paragrafta neden söz edilmiştir?**" sorusunun cevabı konuyu verir.

Yeryüzündeki canlıların yaşaması bakımından en önemli enerji kaynağı olan Güneş, dünya'dan bir milyon defa daha büyüktür. Dünya'daki bütün canlılar, canlılıklarını Güneş'in ısısına ve ışığına borçludur. Güneş, Dünya'ya en yakın yıldızdır.

Bu paragrafta ne anlatılmıştır?

PARAGRAFİN ANA DÜŞÜNCESİ

Yazarın paragrafı yazma amacına, okuyucuya vermek istediği iletiye " Ana düşünce (Ana fikir) denir. Bu parçada anlatılmak istenen nedir? " bu parçada vurgulanmak istenen hangisidir? " sorularının cevabı ana düşüncüyü verir.

- * Ana düşünce parçada sözü edilenleri en kapsamlı biçimde bildirir.
- * Ana düşünce parçanın herhangi bir bölümünde olabilir ya da paragrafın geneline yayılabilir.
- * Ana düşüncüyü veren cümleler açık ve anlaşılırdır.
- * Ana düşünce genel ve kesin bir yargı bildirir.

Kültürlü insanların en büyük dostu, yardımcısı ve eğlencesi kitaptır. Kitap zihnimizi ve gönlümüzün ihtiyaçlarını karşılayan kıymetli bir hazinedir. Kitap okumanın zevkine eriştik mi artık kitapsız edemeyiz.

ANAHTAR SÖZCÜKLER

Paragrafın konusunu ve ana düşüncesini yansıtan, bunlarla ilgili ip ucu veren söz ya da söz gruplarına anahtar sözcükler denir.

Paragrafı özetlerken kullanmamız gereken sözcükler anahtar sözcükleri oluşturur. Anahtar sözcüklerle oluşturulacak cümle paragrafın ana düşüncesini verecek nitelikte olur.

Saf, pırl pırl akan bir ırmağın öyküsüdür bu. Türkçe denen ırmağın öyküsü. Geçmişten geleceğe akan, ama hiç durmayan, asırlardır tertemiz akan bir ırmak. Bu ırmağa can veren, yaşam alanı sunanlar ise hiç kuşkusuz ozanlardır.

PARAGRAFIN YARDIMCI DÜŞÜNÇESİ

Bir paragraf ta ana düşünceyi destekleyen, tamamlayan, açıklayan, örneklerle geliştiren düşüncelere "yardımcı düşünceler" denir. Ana düşüncenin açıklığa kavuşması yardımcı düşüncelerle gerçekleşir. Bu paragrafta bir tane ana düşünce, birden fazla yardımcı düşünce vardır.

Son yıllarda günlük konuşmalarda kullandığımız kelime sayısı giderek azalıyor. Geçmişte kullanılan kelimelerin çoğu unutuldu. Bizden sonra gelecek nesillerde bu unutmaya daha fazla. Bana: Sayrı nedir? Yapıt nedir? diye soran gençlere rastlıyorum. Hele en çokta kelimedede anlam kayması, dilimizdeki kelimelerin anlam erozyonu çok ürkütücü. Hindistan'ın bağımsızlık mücadelesinin lideri Mahatma Gandi'nin manevi kızı İndira Gandi'nin adının son zamanlarda dilimizde çalmak, fark ettirmeden ceba indirmek anlamına gelmesi ve buna benzer bir çok örnek. Bu nerede durur bilinmez.

PARAGRAFIN BAŞLIĞI

Her varlığın ansıl bir adı varsa her yazımında bir adı yani başlığı vardır. Başlık konuyu veya ana düşünceyi en iyi şekilde yansıtan bir veya birden fazla sözcükten oluşur. Başlık ve paragraf her zaman ilişkili olmalıdır. Başlığın doğru belirlenebilmesi için önce konunun ve ana düşüncenin doğru belirlenmesi gerekir.

Çok konuşmak, sözü gerksiz yere uzatmak, anlatacaklarını boş kelimelerle doldurma çok yanlıştır. İnsan, ne söyleyecekse en açık, en doğru, en kısa biçimde söylemelidir. Aksi taktirde söyledikleri ne dinlenir ne de anlaşılır

ÖZLÜ ANLATIM

PARAGRAFTA DUYULARDAN YARARLANMA

Paragrafın cümlelerinde beş duyu organından herhangi biriyle algılanabilen bir ayrıntıya yer verilebilir. Buna duyulardan yararlanma denir.

Yaz mevsiminin en sıcak günlerinin yaşandığı temmuz ayının ortalarıydı. Bir sahil kasabasına tatile gitmiştim. Kaldığım otelin balkonunda karanlığa bakarken (görme) denizin dalgalarının kayalıklara vuran sesleri ağustos böcelerinin seslerine eşlik ediyordu. (işitme) Denizin tuz kokusu adeta benis sarhoş ediyordu. (koklama)

HİKAYE UNSURARI

Roman, öykü, masal gibi olay anlatan yazılarda hikaye unsurları kullanılır. Hikaye unsurları şunlardır.

1. OLAY: Hikayede yaşanan veya üzerinde söz söylenen durumdur. Yani hikayede ne olduğudur. Öyküdeki kişilerin başından geçenlerdir.

2. KİŞİLER (ŞAHİS KADROSU): Hikayedeki olayın oluşmasında etkili olan ya da olayı yaşayan insanlardır. Olay kimlerin etrafında gerçekleşiyorsa metnin ana karakteri onlardır.

3. YER: Olayın yaşandığı mekandır. Olayın anlatımı sırasında verilen ayrıntılar çevre ve yer hakkında bilgi verir. Olay nerede gerçekleşmiştir? Sorusu yer unsurunu buldurur.

4. ZAMAN: Olayın yaşandığı an, mevsim, ay, yıl ya da gündür. Hikaye kısa bir zaman diliminde geçer. Bazı hikayelerde zaman açıkça belirtilmez. " Olay ne zaman gerçekleşmiştir? Sorusunun cevabı zaman unsurunu buldurur.

5N1K SORULARI

5N1K okuduğumuz metindeki olayları sağlıklı bir şekilde analiz etmemize yarayan bir yöntemdir.. Metne ait bilgiler bu plana göre toplanırsa eksik bilgi kalmaz.

Ne?

→ Konuyu verir

Neden?

→ Sebebi ya da amacı verir.

Nasıl?

→ Yöntemi belirler

Nerede?

→ Yeri belirler

Ne zaman?

→ Zamanı verir

Kim?

→ İlgili ve sorumlu kişileri belirler

ANLATICI TÜRLERİ

Olay anlatan metinlerde olayları, kişileri, yeri okuyucuya anlatan kişiye anlatıcı denir. Metinlerde anlatım, birinci kişi ağzından ve üçüncü kişi ağzından anlatım olmak üzere iki biçimde yapılır.

1. BİRİNCİ KİŞİ AĞZIYLA ANLATIM

Bu anlatım türünde yazar, kendi başından geçen ya da içinde bulunduğu bir olayı anlatır. Bir başka deyişle yazar, olayın kahramanlarından biridir. Bu anlatım türünde birinci tekil şahıs (**ben**) ya da birinci çoğul şahıs (**biz**) ekleri kullanılır.

Kimse farkına varmadan evden çıktım. Doğruca alet edevatın bulunduğu depoya gittim. Duvara yaslı duran kazmayı kaldırıp ağırlığına baktım. İmkam yok, bunu götüremezdim. Çok ağırdı. Küçük keser de aynı görevi görürdü. Aradığım keseri buldum. Depodan çıktım...

2. ÜÇÜNCÜ KİŞİ AĞZIYLA ANLATIM

Bu anlatım türünde yazar, tanık olduğu ya da duyduğu olayları anlatır. Yazar, olayın kahramanlarından biri değildir. Bu anlatım türünde üçüncü tekil şahıs (**o**) veya üçüncü çoğul şahıs (**onlar**) ekleri kullanılır.

Yazdan kalma bir gündü. Güneş, insanın içini ısıtıyordu. Cemil, sahilde oturmuş, dalgaların sesini dinlerken üstünden hızla geçen martıların çığı andıran sesiyle irkildi. Yerinden doğrulup izlemeye koyuldu. Martılar deniz üzerinde iyice süzöldükten sonra suya ani dalışlar yapıyor, küçük balıklar ustaca avlıyordu...

KÖK

Bir sözcükteki ekler atıldıktan sonra kalan anlamlı en küçük parçaya **KÖK** denir. Sözcüğün kökü, sözcüğün tamamıyla anlamca ilişkili olmalıdır.

Bayrak kahve koş kelebek

Bu kelimeler kök halindeki kelimelere örnektir.

KÖK İKİYE AYRILIR

A. İSİM (AD) KÖK

Bir varlığı, duyguyu ve kavramı belirten köklere dir. Bu köklerin sonuna "-mak / -mek" mastar ekleri getirilemez

Kalem-**mek** ya da bardak-**mak** diyemeyiz.

B. FİİL (EYLEM) KÖKÜ

İş, oluş, hareket bildiren köklere dir. Bu kökler "-mak / -mek" mastar eklerini alabilir.

Yürüyorum sözcüğünün kökü "**yürü**" olduğuna göre bu kök -mek mastar ekini alır ve **YÜRÜ-MEK** olarak okunabilir.

Koşarken sözcüğünün kökü "**koş**" olduğuna göre bu kök mak mastar ekini alır ve **KOŞ-MAK** olarak okunabilir.

EKLER

Tek başına bir anlamı olmayan, sözcüklerin sonuna eklenerek onlardan yeni sözcükler türeten veya eklendiği sözcüğe bir takım anlam ilgileri yükleyen anlamsız ses birliklerine **KÖK** denir.

Türkçede bütün ekler kökten sonra gelir.

Sev - gi - de
Kök ek ek

el - le - rin
Kök ek ek

al - mış - ız
Kök ek ek

çocuk - lar - ın
Kök ek ek

EKLER YAPIM EKLERİ VE ÇEKİM EKLERİ OLARAK İKİYE AYRILIR.

EKLER

YAPIM EKLERİ

Eklendiği sözcüğün anlamını değiştiren, onlardan yeni sözcükler türeten eklerle **yapım eki** denir.

Başlıca yapım ekleri

-cı	av- cı
-lık	baş-lık
-lı	taş- lı
-gi	çal- gı
-ım	al- ım sat- ım
-dır	yaz- dır
-i...	bil- i- n sil- i- n

NOT: Yapım eki olarak yeni anlam kazanan kelimelere **gövde** denir.

Vatan-daş vatandaş
Kök y. eki gövde

Yol - cu yolcu
Kök y. eki gövde

ÇEKİM EKLERİ

Eklendiği kelimenin anlamında ve türünde değişiklik yapmayan, onun diğer sözcüklerle bağını kuran, cümledeki görevini belirleyen eklerle **çekim ekleri** denir.

Araba - lar
i. kökü ç. eki

Uç - ak - lar
i. kökü y. eki ç. eki

Gez - dir - di
i. kökü y. eki ç. eki

Fotoğraf - ımz
i. kökü ç. eki

Al - acak - sın
i. kökü ç. eki ç. eki

Yıka - dı - m
i. kökü ç. eki ç. eki

Kol - um - dan
i. kökü ç. eki ç. eki

İnsanların duygularını, düşüncelerini anlatmak için kullandıkları seslerin, sözcüklerin, işaretlerin tümüne **dil** denir. Dil, konuşma ve yazma yoluyla insanların anlaşmalarını sağlar. Sesler, heceler sözcükler ve cümleler dili oluşturan unsurlardır.

İşitme duyusu yoluyla algılanan hava titreşimine **ses** denir. Ses dilin en küçük parçasıdır.

Konuşmaya yarayan seslerin yazıda gösterilmesini sağlayan işaretlere **harf** denir.

Dildeki harflerin belli bir düzene gre dizilmesinden oluşan harfler bütününe **alfabe (abecce)** denir. Türkçede 29 harf vardır ünlü (sesli) ve ünsüz (sessiz) harfler olmak üzere ikiye ayrılır.

ÜNLÜ HARFLER

Dilimizde 8 tane ünlü harf vardır.

a, ı, o, u, e, i, ö, ü

Bu sesler ağızımızdan çıkış biçimlerine göre farklı özellikleri bulunmaktadır.

a, ı, o, u

kalın

e, i, ö, ü

ince

a, e, ı, i

dudaklarımızın düz durumunda çıkan düz ünlülerdir.

o, ö, u, ü

dudaklarımızın yuvarlak durumunda çıkan yuvarlak ünlülerdir.

a, e, o, ö

Geniş

ı, i, u, ü

dar

ünlülerdir

Ünlü harflerin bütün bu özelliklerin tabloda gösterelim.

	DÜZ		YUVARLAK	
	GENİŞ	DAR	GENİŞ	DAR
Kalın	a	ı	o	u
İnce	e	i	ö	ü

ÜNLÜ HARFLERLE İLGİLİ TEMEL KURALLAR

1. Türkçe sözcüklerde iki ünlü harf yan yan bulunmaz. İki ünlünün yan yana kullanıldığı sözcükler Türkçe değildir.

Şiir, şair, daire, saat, tabiat...

2. Türkçede ilk hecenin dışındaki hecelerde "o,ö" ünlüleri bulunmaz. İlk hecenin dışında bu ünlüleri bulunduran sözcükler Türkçe değildir.

Horoz, balkon, tiyatro, kamyon...

3. Türkçede uzun ünlü yoktur. İçinde uzun ünlü bulunan sözcükleryabancı dillerden dilimize geçmiştir.

Vâzife. câhil. millî. âşk

Ünlü Uyumları

Türkçede sesler bazı uyumlara göre bir araya gelir. Ünlü harflerin "incelik - kalınlık" " düzlük-yuvarlaklık" darlık - genişlik" özellikleriyle oluşan uyuma ünlü uyumları denir.

BÜYÜK ÜNLÜ UYUMU (KALINLIK - İNCELİK UYUMU)

Türkçe bir sözcüğün ilk hecesinde kalın ünlü (a, ı, o, u) bulunuyorsa sonraki bütün hecelerde kalın ünlü; ilk hecede ince ünlü (e, i, ö, ü) bulunuyorsa sonraki hecelerde de ince ünlü bulunur. Buna **büyük ünlü uyumu** denir.

Kapalı } Bütün ünlüler kalın olduğun
Aydınlık } için bu sözcükler büyük
Kalınlık } büyük ünlü uyumuna uyar

UYARI

* Tek heceli ve birleşik sözcüklerle yabancı sözcüklerde büyük ünlü uyumu aranmaz.

Süt, Türk, kart, kurt

Adalet, model, ahenk

Bilgisayar, açık göz, Kardelen

* "-yor, -ken, -leyin, -mtrak, -daş, gil" ekleri ses değiştirmeyip tek şekilleri olduğu için bazı sözcüklerde büyük ünlü uyumunu bozar.

Bili-yor, Koşar-ken, Ekeşi-mtrak, camda-ki

Dayım-gil, sabah-leyin, meslek-taş

* Bazı sözcükler Türkçe olmalarına rağmen zamanla uğradıkları ses değişiklikleri nedeniyle büyük ünlü uyumuna uymamaktadır.

Ana anne

alma elma

Karındaş

kardeş

kangı

hangı

hangi

ÜNSÜZ HARFLER

Dilimizde 21 tane ünsüz harf vardır.

b, c, ç, d, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z,

Ünsüz harflerin özelliklerini tablo halinde gösterelim;

	Sürüksiz	sürelî
Sert	p, ç, t, k	f, s, ş, h,
Yumuşak	b, c, d, g	ğ, j, l, m, n, r, v, y, z

Ünsüz Harflerle İlgili Temel Kurallar

1. Türkçe sözcüklerin kökünde aym ünsüz yan bulunmaz.

madde, cennet, millet, şiddet, hürriyet...

2. Türkçe sözcüklerin ilk hecelerinde iki ünsüz yan yana bulunmaz.

spor, krtem, grup, plan, tren

3. Türkçe sözcüklerin sonunda "**b, c, d, g**" ünsüzleri bulunmaz. Anlam anlam karışıklığını önlemek için "**ad, sac, hac**" gibi bazı sözcüklerde bu kurala uyulmaz.

ALFABETİK SIRALAMA

Sözcükler; sözlük yazım kılavuzu, ansiklopedi, isim listeleri, telefon rehberleri gibi kaynaklar alfabetik sıraya göre düzenlenir. Sözcükleri alfabetik sıraya koyabilmek için önce ilk harfine bakılır. Hani kelimenin ilk harfi alfabede daha önce gelirse o kelime önce elir. İlk harfleri aym olan sözcüklerde sırayla ikinci, üçüncü, dördüncü ... harflere bakılarak sıralama yapılır.

zeytin, şemsiye, gitar, bardak
bardak, gitar, şemsiye, zeytin

kaz, kuş, kurt, kaplan

kaplan, kaz, kurt, kuş şeklinde sıralanır

SES OLAYLARI

Sözcükler ek alırken ya da birbirleriyle birleşirken bazı ses değişimlerine uğrar. Bu değişimlere ses olayları denir.

Sözcükteki ses olaylarını doğru belirleyebilmek için sözcüğün kökü bulunup ekleri ayrılmalı ve sözcükte ne gibi ses değişiklikleri olduğuna bakılmalıdır.

Dolapba baktın mı?

Dolap - a ("p" harfi "b" harfine dönüşmüştür)

Bütün onun omzuna binmişti.

Omuz -u - na ("u" ünlüsü düşmüştür)

Beni reddetti.

red et ("d" harfi türemiştir)

Sepette yumurtalar var.

Sepet -de ("d" harfi "t" olmuştur)

1. ÜNSÜZ SERTLEŞMESİ (ÜNSÜZ BENZEŞMESİ)

Bir sözcükte yan yana gelen ünsüzlerin sertlik - yumuşaklık yönünden uyumlu olmaları gerekir. Sonunda sert ünsüzlerden (f, s, t, k, ç, ş, h, p) biri bulunan sözcüklere yumuşak ünsüzlerden (c, d, g) biriyle başlayan bir ek getirildiğinde eklerin başındaki yumuk ünsüzler sertleşerek "ç, t, k" ye dönüşür. Bu değişmeye ünsüz sertleşmesi denir.,

C

Yumuşak
Ünsüz

Ç

sert
ünsüz

ÜNSÜZ

SÖZCÜK	EK	SERTLEŞMESİ
Sabah	-cı	sabahçı
Türk	-e	Türkçe
Kurt	-cuk	kurtçuk
İş	-ci	işçi
Mehmet	-cik	Mehmetçik

G

Yumuşak
Ünsüz

K

sert
ünsüz

ÜNSÜZ

SÖZCÜK	EK	SERTLEŞMESİ
As	-gı	askı
Seç	-gin	seçkin
Üret	-gen	üretken
Bas	-gı	baskı
Şaş	-gın	şaşkın

D

Yumuşak
Ünsüz

T

sert
ünsüz

ÜNSÜZ

SÖZCÜK	EK	SERTLEŞMESİ
Kümes	-de	kümeste
Sıcak	-dan	sıcaktan
Meslek	-daş	meslektaş
Git	-di	gitti
Yap	-dır	yaptır

NOT: Sayılara ve kısaltmalara gelen eklerde de ünsüz sertleşmesi kuralına uyulur.

* 2015 'te

* BOTAŞ'ta

* 3'ten

* ALES'ten

2. ÜNSÜZ YUMUŞAMASI

Sert ünsüzlerden (p, ç, t, k) biriyle biten sözcüklere ünlü ile başlayan bir ek geldiğinde sözcüğün sonundaki sert ünsüz yumuşar ve " b, c, d, g, ğ" olur. Bu ses olayına ünsüz yumuşaması (değişimi) denir.

Ç

Sert
ünsüz

C

Yumuşak
ünsüz

SÖZCÜK	EK	ÜNSÜZ YUMUŞAMASI
Sonuç	-u	sonucu
İlaç	-ım	ilacım
Borç	-un	borcun
Pirinç	-i	pirinci

P

Sert
ünsüz

B

Yumuşak
ünsüz

SÖZCÜK	EK	ÜNSÜZ YUMUŞAMASI
Çorap	-ım	çorabım
Cep	-in	cebin
Sahip	-i	sahibi
Hesap	-ımız	hesabımız

K

Sert
ünsüz

G Ğ

Yumuşak
ünsüz

SÖZCÜK	EK	ÜNSÜZ YUMUŞAMASI
Soğuk	-a	soğuğa
Yaprak	-ın	yaprağın
Çelenk	-imiz	çelengimiz
Bavrak	-ım	bavrağım

T

Sert
ünsüz

D

Yumuşak
ünsüz

SÖZCÜK	EK	ÜNSÜZ YUMUŞAMASI
Umut	-um	umudum
Tat	-ı	tadı
Git	-in	gidin
Kurt	-a	kurda

UYARILAR

Bazı tek heceli sözcüklerde ünsüz yumuşaması olmaz.

* top - u → topu

* tek - i → teki

* süt - üm → üm

* ip - iniz → ipiniz

Bazı yabancı sözcülerde ünsüz yumuşaması olmaz

* hayat - ım → hayatım

* hukuk - u → hukuku

* millet - in → milletin

* hürriyet - i → hürriyeti

Özel adlarda, söylerken yumuşama olur ama bu yumuşama yazarken gösterilmez.

* Gaziantep - in → * Gaziantep'in

* Tarık - a → * Tarık'a

3. SES DÜŞMESİ

A. Ünlü Düşmesi (Hecce Düşmesi)

Dilimizde ünlü düşmesi farklı nedenlerle gerçekleşir.

* İkinci derecesinde dar ünlü (ı, i, u, ü) bulunan sözcüklerin birçoğuna ünlüyle başlayan bir ek getirildiğinde ikinci hecedeki dar ünlü düşer.

- * **Burun** → **Burnu**
- * **Ağız** → **Ağı**
- * **Alın** → **Alın**
- * **Oğul** → **Oğlu**
- * **Koyun** → **Koyun**
- * **Ömür** → **Ömrü**
- * **Hüküm** → **Hükümü**
- * **Fikir** → **Fikri**
- * **Beniz** → **Benzi**

* Ünlüyle biten bazı sözcüklere "-le / -la" yapım eki getirildiğinde ünlü düşmesi olur.

- * **ileri-le** → **ilerle(mek)**
- * **Besi-le** → **besle(mek)**
- * **Yumurt-la** → **yumurtla(mak)**
- * **koku-la** → **kokla(mak)**
- * **sızı-la** → **sızla(mak)**

* Birleşik sözcük oluşurken bazı sözcüklerde ünlü düşmesi olur.

- * **seyir etmek** → **seyretmek**
- * **kayıp olmak** → **kaybolmak**
- * **emir etmek** → **emretmek**
- * **kayıt olmak** → **kaydolmak**
- * **ne için** → **niçin**
- * **ne asıl** → **nasıl**
- * **kayın ana** → **kaynana**

B. Ünsüz Düşmesi

Dilimizde farklı nedenlerden dolayı ünlü düşmesi olur.

* Sonunda "k" ünsüzü bulunan bazı sözcüklere "-cık / cək" ekleri getirildiğinde sözcüğün sonundaki "k" ünsüzü düşer.

Sıcak	-cık	sıcacık
Ufak	-cık	ufacık
Çabuk	-cak	çabucak
Bebek	-cık	bebəcik
Alçak	-cık	alçacık
Ayak	-cık	ayacık

* Sonunda "k" ünsüzü bulunan bazı sözcüklere "-l" yapım eki getirildiğinde sözcüğün sonundaki "k" ünsüzü düşer.

Yüksək	-l	yüksel(mek)
Küçük	-l	küçül(mek)
Ufak	-l	ufal(mak)
Alçak	-l	alçal(mak)

4. SES TÜREMESİ

A. Ünlü Türemesi

* Tek heceli bazı sözcüklere "-cık / -cik" eki getirildiğinde ortaya fazladan bir ünlü çıkar.

Dar	-cık	daracık
Az	-cık	azıcık
Bir	-cik	biricik
Genç	-cik	gencelik
Öp	-cük	öpücük
Gül	-cük	gülücük

* "m, p, r, s" ünsüzleriyle pekiştirme yapılırken bazı sözcüklerde ünlü türemesi olur.

Yalmız	yapayalmız
Sağlam	sapasağlam
Gündüz	güpegündüz
Çevre	çepeçevre

B. Ünsüz Türemesi

* Dilimize Arapçadan giren bazı sözcüklerle birleşik sözcük oluştururken ünsüz türemesi olur.

His etmek	hissetmek
Red etmek	reddetmek
Af olmak	af olmak
Hal olmak	hallolmak

* Dilimizde bazı sözcüklere ünlüyle başlayan ek getirildiğinde ünsüz türemesi olur.

Sır	-ım	sırım
Hak	-ın	hakın
His	-i	hissi
Af	-ım	afım

5. ÜNLÜ DARALMASI

"a, e" geniş ünlülerden biriyle biten sözcüklere "yor" şimdiki zaman eki getirildiğinde bu geniş ünlüler daralır ve "ı, i, u, ü" ye dönüşür. Buna ünlü daralması denir.

Bekle	-yor	bekliyor	boya	-yor	boyuyor
Atla	-yor	atlıyor	bil-me	-yor	bilmiyor

"-yor" ekinin dışında sadece de(mek) ve ye(mek) eylemlerinde "y" kaynaştırma harfinin atkisiyle daralma olur.

De-y-en	diyen	ye-y-ince	yiynce
De-y-ecek	diyecek	ye-y-ecek	yiyecek

Her dilin olduğu gibi Türkçemizin de kendine özgü belli kuralları vardır. Dilimizi yazılı olarak kullanırken uymamız gereken kurallar vardır. Bu kurallara **yazım kuralları** denir.

Yazım kuralları sayesinde duygularımızı, düşüncelerimizi doğru ve açık bir şekilde anlatabilir ve sağlıklı, kolay iletişim kurabiliriz.

BÜYÜK HARFLERİN KULLANILDIĞI YERLER

A. Cümleler büyük harfle başlar.

- * Heyecandan eli ayağı birbirine dolaştı.
- * Türkçe yazılısından yüz aldım

NOT: Nokta, iki nokta, üç nokta, soru ve ünlem işaretlerinden sonra gelen cümleler büyük harfle başlar. Yalnız iki noktadan sonra cümle şeklinde olmayan örnekler, açıklamalar verildiğinde küçük harfle başlar.

- * Bahçede birçok meyve vardı: erik, elma, incir, üzüm...

B. Şiirlerin her dizesi büyük harfle başlar

KEDİM

Kedim henüz bir yaşında;
Uyur hep soba başında.
Hem cesurdur, hem de kurnaz.
Bir tıkırtı duyar duymaz.
Uyanır, aslan kesilir;
Gözleri volkan kesilir.
O geldiği günden beri
Bizim evin fareleri

Damdan, tavandan indiler,
Birer deliğe sindiler.
Koşup yakalıyor hemen
Yuvasından, deliğinden
Çıkanları diri diri.
Artık bunlardan hiç biri
Dolaplarıma girmiyor,
Kitapları kemirmiyor.

C. Bütün özel adlar büyük harfle başlar:

1. Kişi ad ve soyadları büyük harfle başlar.

- * Çalkışu Reşat Nuri Güntekin'in bir romanıdır.

2. Kişi adlarından önce ve sonra gelen saygı sözleri, unvanlar, lakaplar, meslek ve rütbe adları büyük harfle başlar.

- * Serpil Hamm ve Onur Bey az önce geldiler.
- * Bu hastayla Dr. Ayhan Onur ilgileniyor.

NOT: Akrabalık bildiren sözcükler büyük harfle başlamaz.

- * Halit amca ve Hatice teyze çok yorulmuşlar

3. Cümle içinde özel adın yerine kullanılan makam ve ünvan sözleri büyük harfle başlar:

- * Şehrimize gelen heyeti Vali kabul etti.

4. hayvanlara verilen özel adlar büyük harfle başlar:

- * Komşumuzun köpeği Gofret dışarı kaçmış.
- * En fazla sütü Sarıkız veriyor.

5. Yer adları (kita, ülke, bölge, il, ilçe, köy, semt, cadde, sokak vb.) büyük harfle başlar:

- * Türkiye Avrupa kıtasında yer alan bir ülkedir.
- * Antalya, hem Akdeniz Bölgesinin en çok turist çeken şehridir.
- * Ankara Caddesi, Subayevleri mahallesi, Gazitape Sokak'ta oturuyorum.

6. Dil adları büyük harfle başlar:

- * Yeni aldığımız telefonun Türkçe dil seçeneğini bulamadım.
- * Dünyada en çok konuşulan dil İngilizcedir.

7. Din, mezhep adları ve bir dine bağlı olanları bildiren sözcükler büyük harfle başlar:

- * Asya'da en yaygın din Müslümanlık'tır
- * Filmde Müslüman bir ailenin yaşadıkları anlatılıyordu..

8. Kurum, kuruluş ve kurul adlarının her sözcüğü büyük harfle başlar:

- * Türk Dil Kurumu yeni yazım kurallarını yayınladı.
- * İlk Türkiye Büyük Millet Meclisi Ankara'nın Ulus semtindeymiş.
- * Düziçi Öğretmen Lisesinden mezun olup Dokuz Eylül üniversitesini kazandım.

9. Kitap, dergi, gazete ve sanat eserlerinin (müzik, resim, heykel) her sözcüğü büyük harfle başlar:

- * Bilim Çocuk dergisine abone oldum.
- * Bu yıl Beyaz Diş, Yalnız Efe ve Kaşığı adlı kitapları okudum.
- * Sultan Ahmet Camisi Mimar Sinan'ın eseridir.

10. Gezegen ve yıldız adları büyük harfle başlar:

- * Bu yıl içerisinde Güneş ve Ay tutulması yaşanacak.
- * Kutup yıldızı daima kuzeyi gösterir.

NOT: Dünya, güneş, yıldız ve ay sözcükleri gök cismi anlamının dışında kullanıldıklarında küçük harfle başlar.

- * Bana söylediklerini duyunca dünya başıma yıkıldı.

NOT: Özel adlara dahil olmayan il, ilçe, kasaba, köy vb. Sözcükler küçük harfle başlar.

- * Bu bölgede en güzel üzüm ve incir Sulatlar köyünde yetişir.
- * Eski evimiz Meram ilçesindeydi.

NOT: Özel ada dahil olmayan gazete, dergi, tablo vb. Sözcükler küçük harfle başlar.

Bilim Çocuk dergisi, Sabah gazetesi

NOT: Özel ad ve özel ad gibi kullanılan ifadelerde geçen "ve, veya, ile, ya da, ki, de" sözcükleri ile "mi" soru eki küçük harfle başlar

Leyla ile Mecnun
Kültür ve Turizm Bakanlığı

11. Yer adlarında ilk isimden sonra gelen ve deniz, nehir, göl,dağ, boğaz gibi tür bildiren ikinci isimler büyük harfle başlar:

- * Arabayla Beyşehir Gölü'nün etrafını dolaştık.
- * Bu yıl Konya Ovasında buğday huğday üretimi düşü kaldı.
- * İstanbul Boğazı Marmara Denizi ile Kara Denizi birbirine bağlıyor.
- * Vapurla Anadolu Yakası'ndan Avrupa Yakasına geçtik.

12. Milli ve dini bayramlarla anma ve kulama günlerinin adları büyük harfle yazılır.

- * Bugün Cumhuriyet Bayramı'nı coşkuyla kutladık.
- * Bu yıl kurban Bayramı'nda dedemlere gideceğiz.
- * Mayısın ikinci pazar günü Anneler Günü olarak kutlanıyor.

13. Saray, köşk, kale, amt gibi yapı adlarının tüm sözcükleri büyük harfle başlar:

- * Bu hafta Topkapı Sarayını gezeceğiz.
- * Yaz mevsiminde Bodrum kalesindeki konser çok güzeldi.

14. Tarihi olay, çağ ve dönem adları büyük harfle başlar:

- * Roman Kurtuluş Savaşını Anlatıyor.
- * İnsanlar Orta çağ'da büyük bir cehaletin içindeydi.
- * Etnografya Müzesinde Cilalı Taş Devri eserleri sergileniyor.

15. Devlet adları büyük harfle başlar:

- * Türkiye Cumhuriyeti Devleti sonsuza kadar yaşayacak.
- * Filmde Amerika Birleşik Devletleri'nin uygulamaları eleştiriliyordu.

NOT: Para birimleri büyük harfle başlamaz

- * Türk lirası değer kazanıyor.
- * Telefonu iki yüz elli dolara almış.

16. Yer bildiren özel isimlerde kısaltmalı söyleyiş söz konusu harfi büyük yazılır.

- * Ailece Boğaz'da gezmeyi seviyoruz.

17. Millet ve boy adları büyük harfle başlar:

- * Türk * Oğuz * İngiliz * Tatar

18. Yer ve millet adlarıyla kurulan birleşik kelimelerde sadece özel adlar büyük harfle başlar:

- * Antep fıstığı * İngiliz anahtarı
- * Hindistan cevizi * Alman pastası

Ç. Mektuplarda ve resmi yazışmalarda hitaplar büyük harfle başlar:

- * Sevgili Dayıcağım * Canım anneciğim * Sayın Valim

D. yazı başlıklarının her sözcüğü büyük harfle başlar:

- * Ormanların Önemi * Çocuk Sağlığı

E. tabela, levha ve levha niteliğindeki yazılarda geçen kelimeler büyük harfle başlar:

Eczane

Otobüs Durağı

* Vezne

* 3. Kat

* Giriş

F. Belirli bir tarihi gösteren ay ve gün adları büyük harfle başlar:

* Kardeşim 15 Mayıs 2007'de doğdu.

* 17 Ağustos 1999 unutulmaz bir tarihtir.

Not: Belli bir tarih belirten ay ve gün adlarına gelen ekler kesme işareti ile ayrılır.

* 29 Ekim'de tören yapılacaktır.

* Başvurular 15 Ocak'a kadar sürecek.

NOT: Belirli bir tarihi belirtmeyen ay ve gün adları küçük harfle başlar.

* Herkes ocak ayını bekliyor.

* Yıllardır her Pazar günü gitar kursuna gidiyorum.

G. Yer - yön bildiren (doğu, batı, kuzey, güney...) sözcükler özel isimden önce kullanıldıklarında büyük harfle başlar. Özel isimden sonra ya da tek başlarına kullanıldıklarında küçük harfle başlar.

* Gelecek hafta **Doğu Anadolu** turuna çıkacağım.

* Bu hafta Karadeniz Bölgesi'nin **batısı** yağmurlu olacaktır.

NOT: Yön adları tek başlarına kullanıldıklarında bir yeri, bir bölgeyi anlatıyorsa büyük harfle başlar.

* Bu konuda **Batı'nın (Avrupa)** ne karar vereceği merakla bekleniyor.

"DE" BAĞLACININ VE "-DE" EKİNİN YAZIMI

1. Bağlaç olan "de, da" kendinden önce gelen sözcükten ayrı yazılır.

* Bu soruyu **da** çözdüm.

* Çayın yanına kek **de** yapalım.

* Filmi ben **de** izlemek istiyorum.

NOT: Bağlaç olan "de, da" ünsüz sertleşmesine uğramaz. Başka bir deyişle bağlaç olan "de, da"nın "te, ta" şekli yoktur.

* Yanımıza kitap **da** alalım (Doğru)

* Yanımıza kitan **ta** alalım. (Yanlış)

ÖNEMLİ NOT: Bağlaç olan "de, da" cümleden çıkarıldığında cümlenin anlamında değişiklik olur ama cümle tamamen bozulmaz. Yani cümlenin anlamında daralma olur.

* Konuyu Umut **da** biliyor.

* Konuyu Umut biliyor.

2. Bulunma hal eki olan "-de / -da" ek olduğu için sözcüğe bitişik yazılır. Bir şeyin "nerede, kimde" olduğunu belirtir:

* Anahtarı ev**de** unutmuşum.

* Telefonum sende kalsın dönüşte alırım.

* Dolabın gözünde kazak var.

NOT: Bulunma hal eki olan "-de / -da" ünsüz sertleşmesine uğrayıp "-te / -ta" olabilir.

* Küçük kedi ağaçta kalmış.

* Çocuklar bizi sokakta bekliyordu.

ÖNEMLİ NOT: Hal eki olan "-de / -da" cümleden çıkarıldığında cümlenin anlamı bozulur.

* Kardeşimi ev**de** bıraktım.

* Kardeşimi ev bıraktım. (Cümle bozuldu)

"Kİ" BAĞLACININ VE "-Kİ" EKİNİN YAZIMI

Türkçede biri bağlaç ikisi ek olan üç çeşit "ki" vardır.

1. Bağlaç olan "ki" ayrı yazılır. Genellikle cümleleri bağlar:

- * Şunu unutma ki herkes hata yapar.
- * Duydum ki unutmuşsun gözlerimin rengini.

"ki" bağlacı bazı sözcüklerde kalıplaşmış olduğu için bitişik yazılır. Bağlaç olmasına rağmen "ki" nin bitişik yazıldığı bu sözcükleri şöyle ezberleyebiliriz. Sanki, İllaki, Mademki, İllaki, Mademki, Belki, Oysaki, Halbuki, Çünkü, A, Meğerki

SİMBOHÇAM

2. Sıfat yapan "ki" bitişik yazılır. Adara eklenerek yer ve zaman belirtir. Ada sorulan "hangi" sorusuyla bulunur.

- *Çaydanlıktaki su kaynamış. (Hangi su)
- * Akşamki konuşması çok güzeldi. (Hangi su)
- * Meydandaki çınar ağacı kurumuş. (Hangi su)

3. Zamir (ilgi zamiri) olan "-ki" bitişik yazılır. Bir adın yerine kullanılır.

- * Bizim arabamız sizinki kadar iyi değil. (Burada araba yerine kullanılmış)
- * Bizimki yine geç kaldı. (Bir kişinin adının yerine kullanılmış)
- * Bizim sınıfın camı kırılmamış, sizinki kırılmış. (Cam sözcüğünün yerine kullanılmış)

"Mİ" SORU EKİNİN YAZIMI

Soru eki "mi" (mı, mi, mu, mü) kendinden önceki sözcüklerden ayrı, kendinden sonra gelen eklerle bitişik yazılır.

- * Televizyondaki yarışmayı izledin mi?
- * Onu bekleyecek misin?
- * Kıyafetim yakışmış mı?

Soru anlam dışında kullanılan "mi" cümleye "zaman" ve "pekiştirme" anlamları da katar.

- * Düzenli mi düzenli bir hayatı vardı. (pekiştirme),
- * On iki saat doldu mu işim biter giderim. (zaman)

SAYILARIN YAZIMI

1. Sayılar matematikle ilgili olmayan metinlerde yazıyla yazılır:

- * Yavrucağ tam dört gün aç susuz yaşamış.
- * Bahçede sekiz elma, üç kiraz ağacı vardı.

2. Birden fazla sözcükte oluşan sayılar ayrı yazılır:

- * Okulumuzda tam dokuz yüz öğrenci eğitim görüyor.
- * Ben on sekiz yaşındayken bu şehirden ayrıldım.

3. Para ile ilgili işlemlerde (çeklerde, senelerde, makbuzlarda ...) araya başka sözcüklerin yazılmaması için sayılar bitişik yazılır.

- * #bindokuzyüzotuziki# Türk Lirası
- * Adnan Baran Öner'e onüçbinbeşyüz lira ödedim.

4. Sıra bildiren sayılar yazıyla ya da rakamla gösterilebilir. Rakamla gösterilirken ya nokta konur ya da rakamdan " getirilir:

5'inci (doğru) beşinci
6'nca (doğru) altıncı

5'nci (yanlış) beşnci
6'nci (yanlış) altıncı

- * Takımımız ligu birinci bitirdi.
- * Takımımız ligu 1. bitirdi.
- * Takımımız ligu 1'inci bitirdi.

NOT: Rakamlardan sonra kullanılan nokta "-(i)nci" ekinin yerini tutar. Bu nedenle ek yazılmaz.

2'nci (yanlış) 2'nci (doğru)

5. Saat, ölçü, para tutarı, istatistik veri bildiren sayılarda rakam kullanılır:

- * Maç 20.30 da başlayacakmış.
- * Bahçenin boyu yaklaşık 1000 m'dir.
- * Bayramda 250 lira biriktirmiş.
- * Her yerde %20 indirim var.

6. Bol sıfırlı sayılarda ana bölüm rakamla, sıfırlı bölüm yazıyla yazılabilir:

- * Bu oyunu 100 bin kişi izlemiş.

7. Dört ve dörtten çok rakamlı sayılar, sondan sayılmak üzere üçlü gruplara ayrılarak yazılır ve gruplar arasında nokta konulabilir.

- * 3.750 *2.575..342 * 28.500 * 426.745

8. Üleştirme sayıları rakamla değil yazıyla belirtilir:

- * Bu sene yirmişer gün izin yapacağız.
- * Bu testte her dersten yirmişer soru var.

9. Sayılarda kesirler virgülle ayrılır.

- * 32,2 (32 tam, onda 2) * 8, 25 (8 tam, yüzde 25)

KISALTMALARIN YAZIMI

Kurum, kuruluş, yön, kitap ve dergi adlarının kısaltmaları genellikle her sözcüğün ilk harfinin büyük yazılmasıyla yapılır.

1. Büyük harflerle yapılmış kısaltmaların arasında nokta konulmaz.

- * DSİ (Devlet Su İşleri)
- * TDK (Türk Dil Kurumu)
- * SGK (Sosyal Güvenlik Kurumu)
- * THY (Türk Hava Yolları)

Büyük harflerle yapılan kısaltmalarda istisna olarak T.C. (Türkiye Cumhuriyeti) ve T. (Türkçe) kısaltmalarında nokta konur.

2. Özel ad, unvan veya rütbe isimlerinin ilk harfleri büyük sonraki harfleri küçük olarak kısaltılır ve sonuna nokta konur.

*Dr. (Doktor) * Doç. (Doçent) * İng. (İngilizce) * Ulus Cad. (Ulus caddesi)

3. Büyük harflerle yapılan kısaltmalara getirilen ek kesme işareti ile ayrılır ve ek kısaltmanın son harfinin okunuşuna göre getirilir.

* TDK'nin sözlüğü güzelmiş (Doğru) * TDK'nun Sözlüğü güzelmiş. (Yanlış)

* Babası THY'de çalışıyormuş (Doğru) * Babası THY'nda çalışıyormuş. (Yanlış)

4. Küçük harflerle yapılan kısaltmalara getirilen ekler , sözcüğün okunuşuna göre getirilir.

* kg'dan (Doğru) * kg'den (Yanlış)

Ölçü birimlerinin kısaltmasında nokta kullanılmaz. *km *cm *kg

İKİLEMELERİN YAZIMI

İkilemeler ayrı yazılır, aralarına herhangi bir noktalama işareti getirilemez.

- * Gençlik anılarımı bize uzun uzun anlattı
- * O dönemleri hayal meyal hatırlıyorum.
- * Aşağı yukarı altı saatte varırız.

Pekiştirmeli sözcükler bitişik yazılır

- * masmavi * sapasağlam * güpeğündüz
- * sırlıslıklam * karmakarışık * darmadağınık * paramparça

SATIR SONUNA SIĞMAYAN SÖZCÜKLERİN YAZIMI

1. Ayrımda satır sonunda satır başında tek harf bulunmaz.

*oyun-
cu (doğru)

*o-
Yuncu (yanlış)

*mat-
baa (doğru)

*matba-
a (yanlış)

2. Satır sonuna sığmayan birleşik sözcükler, tek sözcükmiş gibi düşünülerek ayrılır.

*il-
köğreti (doğru)

*ilk
öğretim (yanlış)

*ham
meli (doğru)

*hanım-
eli (yanlış)

SES OLAYLARINA UĞRAMIŞ SÖZCÜKLERİN YAZIMI

Sözcükler ek alırken ya da başka bir sözcükle birleşirken bazı ses değişimlerine uğrar. Bu değişimlere ses olayları denir.

BİTİŞİK YAZILAN BİRLEŞİK SÖZCÜKLER

1. Bazı Arapça kökenli sözcükler " etmek, olmak, eylemek..." yardımcı fiilleriyle birleşirken ses düşmesine, ses türemesine ve ses değişmesine uğradıklarında bitişik yazılır:

* emir	etmek	emretmek
* af	olmak	af olmak
* darp	etmek	darp etmek
* ayıp	olmak	kaybolmak
* his	etmek	hissetmek

3. Somut olarak yer bildirmeyen " alt, üst, üzeri" sözcüklerinin sona getirilmesiyle kurulan birleşik kelimeler bitişik yazılır:

* akşamüstü	* ayakaltı
* olağanüstü	* gözaltı
* suçüstü	* bilinçaltı
* ayaküzeri	* akşamüzeri

6. Ev sözcüğüyle kurulan birleşik sözcükler bitişik yazılır:

* doğumevi	* öğretmenevi
* bakımevi	* yayınevi
* gözlemevi	* huzurevi

2. Ses düşmesine uğrayan birleşik sözcükler bitişik yazılır:

* kayın	ana	kaynana
* biri	biri	birbiri
* ne	için	niçin
* pazar	ertesi	pazartesi
* kahve	altı	kahvaltı

4. Ara yönleri belirten sözcükler bitişik yazılır.

* güneybatı	* kuzeydoğu
* güneydoğu	* kuzeybatı

5. Renk adlarıyla kurulan bitki, hayvan ve hastalık adları bitişik yazılır:

* alabalık	* karadut,
* bозayı	* maviküf
	(hastalık)

7. "-egelmek, -abilmek, -edirmek, ekalmak, -eyazmak, -ivermek" sözcükleriyle yapılan birleşik sözcükler bitişik yazılır:

* Konuşabilmek	* bakakalmak
* çıkagelmek	* alıvermek

8. Sözcüklerden her ikisi veya ikincisi birleşme sırasında anlam değişimine uğradığında bu sözcükler bitişik yazılır:

a. Bitki adları:

* aslanağzı	* kuşburnu	* keçiboyunu	* ayşekadın
-------------	------------	--------------	-------------

b. hayvan adları

* danaburenu	* karadul	* yalıçapkım	* akbaş
--------------	-----------	--------------	---------

c. Alet ve eşya adları:

* kargaburnu * kedigözü

d. Yiyecek adları:

* kadınbudu * bübülyuvası

e. Oyun adları:

* beştaş * uzunşek

f. Gök cisimlerinin adları:

* büyükayı * samanyolu

g. Renk adları:

* balköpüğü * gülkurusu

* fildişi * kavuniçi

NOT: Her iki sözcük de asıl anlamını koruduğu halde yaygın bir biçimde kalıplaşmış olarak bitişik yazılan sözcükler de vardır:

* başhekim * ustabaşı * başrol
* yüzbaşı * beşparmak * beyefendi
* biraz * birkaç * birçok,
* hiçbir * herhangi * sivrisinek
* ayçiçeği * bilirkışı * zeytinyağı

AYRI YAZILAN BİRLEŞİK SÖZCÜKLER

1. "Etmek, olmak, eylemek..." yardımcı fiilleriyle kurulan birleşik fiiller, ilk sözcüğünde herhangi bir ses düşmesi ya da türemesi olmamışsa ayrı yazılır:

* terk etmek * var olmak * alt etmek * kul olmak
* arz etmek * hasata olmak

2. Birleşme sırasında sözcüklerden hiçbiri veya ikinci sözcüğü anlam değişikliğine uğramayan birleşik sözcükler ayrı yazılır:

a. Hayvan türlerinden birinin adıyla kurulanlar:

* köpek balığı * deve kuşu * ağustos böceği * at sineği
* Ankara keçisi * su yılanı * ipek böceği * bal arısı

b. Bitki türlerinden birinin adıyla kurulanlar:

* çörek otu * yer elması * Antep fıstığı * kuru fasulye

c. Nesne, eşya ve alet adlarından biriyle kurulanlar:

* el sabunu * yel değirmeni * İngiliz anahtarı
* alt geçit * toplu iğne * üst geçit

d. Yol ve ulaşım ile ilgili birleşik sözcükler:

* Hava yolu * kei yolu * deniz yolu * çevre yolu

e. Gök cisimleri

* gök taşı * çoban yıldızı

3. Somut olarak yer bildiren "alt, üst" sözcüleriyle oluşturulan birleşik sözcükler ve terimler ayrı yazılır.

* su altı * böbrek üstü bezi * deri elti * yer altı

4. "dış, iç, sıra" sözcükleriyle oluşturulan birleşik sözcükler ve terimler ayrı yazılır:

* olağan dışı * yurt içi * çağ dışı * aklı sıra
* yasa dışı * yam sıra * hafta içi * peşi sıra

5. Yer adlarında kullanılan " iç, orta, uzak, aşağı, yukarı, batı, doğu..." sözcükleri ayrı yazılır:

* İç Anadolu

* Orta Asya

* Aşağı Ayrancı

* Uzak Doğu

6. " Alt, üst, ana, ön, arka, art, yan, iç, dış, karşı, orta, büyük, küçük, peşin, bir" sözcüklerinin başa getirilmesiyle oluşturulan birleşik sözcükler ve terimler ayrı yazılır:

* alt yazı

* üst kat

* ön söz

* arka plan

* art niyet

* yan cümle

* iç savaş

* karşı görüş

* orta kulak

* büyük dalga

* peşin hüküm

* bir hücreli

* ana dil

* dış borç

* küçük parmak

7. "Renk" sözcüğü veya renklerden birinin adıyla kurulmuş isim tamlaması şeklinde renk adları ayrı yazılır:

* bal rengi

* gece mavisi

* limon sarısı

* ateş kırmızısı

Duygu ve düşüncelerimizi daha açık anlatmak, okumayı ve anlamayı kolaylaştırmak amacıyla noktalama işaretleri kullanılır.

Yazılarımızda kullandığımız başlıca noktalama işaretleri ve kullanıldıkları yerler şunlardır:

NOKTA (.)

1. Tamamlanmış cümlelerin sonuna konur:

- * Bahçedeki ağaca tırmandım.
- * Meyveleri topladım.

2. Bazı kısaltmaların sonuna konur:

- * av. (avukat) * İng. (İngilizce)
- * Cad. (cadde) * s. (sayfa)

3. Sayılardan sonra sıra bildirmek için konur:

- * 5. (beşinci) * II. Mahmut * 16. Madde

4. Bir yazının maddelerini gösteren rakam veya harflerden sonra konur:

* Sözcük Türleri

1. Adlar

a. Özel Adlar b. Cins Adlar

5. Tarihlerin yazılışında gün, ay ve yılı gösteren sayıları ayırmak için kullanılır.

- * Çalışmalar 18.05.2020 tarihinde başlayacak.

NOT: Ay adları yazıyla yazıldıklarında nokta kullanılmaz.

- * 23 Nisan 1920 * 29 Ekim 1923

6. Saat ve dakikayı gösteren rakamları ayırmak için kullanılır.

- * Uçar saat 06.45'te piste indi.
- * Sınav sabah 09. 30'da başlayacak

7. Dört ve dörtten çok rakamlı sayıların okunuşunu kolaylaştırmak için kullanılır:

- * 2.745 * 26.785 * 342.015

8. Matematikte çarpma işlemi yerine kullanılır.

- * 8.12= 96 * 25.15= 375

9. Genel ağ adreslerinde kullanılır.

- * www.meb.gov.tr

VİRGÜL (,)

1. Birbiri ardınca sıralanan eş görevli sözcükler ve sözcük gruplarının arasına konur.

- * Bahçemizi menekşeler, karanfiller, güller süslüyor.
- * Güler yüzlü, tatlı dilli, sorumluluk sahibi bir insandı.

2. Uzun cümlelerde yüklemden uzak düşmüş özneyi belirlemek için öznedenden sonra konur.

- * Bebek, şaşkın gözlerle etrafına bakınıyordu.
- * Çolak Salih, yaşadıklarının etkisiyle daha da çekilmez bir insan haline gelmişti.

4. Cümlede özel olarak vurgulanmak istenen öğelerden sonra konur.

- * Çarşamba günü, hepimizin merakı sona erecek.
- * Bu iyiliği, hayatım boyunca unutmayacağım.

5. Anlam karışıklığını önlemek için kullanılır.

- * Küçük, ağacın arkasına saklandı.
- * Hırsız, çocuğu kovaladı.
- * İhtiyar, ağacın altında bir süre dinlendi.

6. Cümle içinde ara sözleri ve ara cümleleri ayırmak için ara söz ve ara cümlelerin başına ve sonuna konur.

- * Herkes, İsmail Kavurmacıoğlu'nun,
Ara söz
çalışmasından memnun.

- * geçen seneki okul gezimiz
sen de hatırlarsın, çok güzeldi.

Ara cümle

7. Tırnak içine alınmamış alıntı cümlelerin sonuna konur.

* Bu ay pamukların toplanması gerekiyor, demiş.

* Çocuklar için hikayeler yazmayı çok seviyorum, dedi.

8. Hitap bildiren sözlerden sonra kullanılır:

* Sevgili Öğretmenim,

* Ey Türk gençliği,

9. Konuşma çizgisinden önce kullanılır.

* Hacivat,

---mahalle muhtarı hasta olmuş.

Karagöz,

---Mahalle muhtarı pasta mı almış?

Hacivat,

---Yav, grip olmuş, grip!

Karagöz,

---garip mi olmuş?

10. Konuşma çizgisinden sonra alıntı cümlesinin bitimine konur.

* --- Bu akşam Ankara'ya gidiyor musunuz, diye sordu.

11. Kendisinden sonraki cümleye bağlı olarak ret ya da kabul etmeyi bildiren "evet, hayır, yok, tamam, peki, elbette" gibi sözcüklerden sonra konur.

* Tamam, bir saat sonra oradayız.

* Hayır, kimseyle konuşmadım.

12. Sayıların yazımında kesirleri ayırmak için kullanılır.

* 16,05

* 28,4

* 0,05

13. Özne olarak kullanıldıklarında "bu, şu, o" zamirlerinden sonra kullanılır.

* Bu, benim için kolay bir işti.

* O hepimizi çok severdi.

Şart ekinden (-se / sa) sonra virgül konmaz

* İşimiz erken biterse sinemaya gideriz.

Bağlaçlardan önce ve sonra virgül konmaz.

* Kitap okuyun veya test çözün.

NOKTALI VİRGÜL (;)

1. Cümle içinde virgülle ayrılmış tür ve takımları birbirinden ayırmak için kullanılır:

* Dükkanın bir tarafında portakal, muz, armut; diğer tarafında ıspanak, pırasa, marul vardı.

* Şehirlerden İstanbul'u, Konya'yı, Ankara'yı; ülkelerden Japonya'yı, Kenya'yı, Norveç'i merak ediyorum.

2. Ögeleri arasında virgül bulunan birden çok yüklemlili (sıralı) cümleleri birbirinden ayırmak için kullanılır:

* Çadırımızı, yiyeceklerimizi aldık; dağın zirvesine tırmanmaya başladık.

* Ağaca dayanma kurur; insana dayanma ölür.

3. Analm karışıklığını önlemek için bir ögeyi, kendisinden sonra gelen benzersözcüklerden ayırmak amacıyla kullanılır.

* Tuğrul; Onur, metin ve nazlıdan daha çok çalışır.

* Mutluluk; sevmek, sevilmek ve paylaşmak demektir.

İKİ NOKTA (:)

1. Kendisiyle ilgili örnek verilecek cümlenin sonuna konur:

- * Bahçemizde pek çok sebze var: domates, biber, fasulye...
- * Eğitimdeki başarıları ile dikkat çeken illerimiz: Aydın, Kırşehir, denizli.

2. Kendisiyle ilgili açıklama verilecek cümlenin sonuna konur.

- * Metnin ana düşüncesi şuydu: Birlik olursak her zorluğu yeneriz.

İki noktadan sonra gelen açıklamalar ve örnekler cümle biçimindeyse büyük, değilse küçük yazılır.

- * Şunu unutmamalıyız: Mutluluk, paylaştıkça çoğalır.

3. Başkasından aktarılan sözlerde tırnak işaretinden önce kullanılır:

- * Tazar: "Yorgunluğumu kitap okuyarak atıyorum." Dedi.

4. Karşılıklı konuşmalarda konuşan kişiyi belirten sözlerden sonra konur.

- * Neslihan:

---Hangi filmi izleyelim.

Özge:

---Çirkin ördük yavrusunu izleyelim.

Dede:

___Evet, onu izleyin.

5. Genel ağ adreslerinde kullanılır:

- * <http://www.meb.gov.tr>

6. Matematikte bölme işareti olarak kullanılır

* $14:2=7$

* $48:4=12$

ÜÇ NOKTA (...)

1. Anlatım olarak tamamlanmamış cümlelerin sonuna konur.

- * Geçen günleri şöyl bir düşündümde...
- * Şimdi oraya gelirimsem...
- * Bahçede elmalar, narlar, zeytinler...

2. Örneklerin devam edebileceğini belirtmek için "ve benzeri" anlamında kullanılır.

- * Sağlıklı beslenmek için kesinlikle tüketilmesi gereken besinler vardır: süt ürünleri, yumurta, et, meyve, sebze...
- * Birden fazla sözcükten oluşmuş kelimelere birleşik sözcük denir: Alperen, gecekondü, Pamukkale, gelebildim...

3. Kaba sayıldığı için ya da başka nedenlerle sözylenmek istenmeyen sözcüklerin ya da bölümlerin yerine kullanılır.

- * kaçak yaşadığı yıllarda Ankara'da... Sokak2taki arkadaşında kalıyordu.

4. Alıntıda başta, ortada veya sonda alınmayan sözcüklerin veya bölümlerin yerine konur.

- * ...gibi durumlarda oldukça sakın davramrdı.
- * ...derken şehrin diğer tarafından dumanlar yükselmeye başladı...

5. Karşılıklı konuşmalarda eksik bırakılan cevaplarda kullanılır:

- * ---Neden yalan söyledin?

---...

---Konuşsana be çocuk!

---...

SORU İŞARETİ (?)

1. Soru eki veya soru sözü içeren cümle ya da sözlerin sonuna konur:

- * Yarın hava nasıl olacakmış?
- * Beni kim aradı, neden aradı?
- * Yemek pişti mi?

2. Soru bildiren ancak soru eki veya soru sözcü içermeyen cümlenin sonuna konur:

- * Bakkal amca sordu:
- Başka

3. Bilinmeyen veya kesin olmayan yer, tarih, vb. durumlar için kullanılır:

- * Yunus Emre (1240?-1320) şiirlerinde insan sevgisini vurgulamıştır.
- * Karacöğlan'ın Çukurova'da (?) yaşadığı söylenmektedir.

4. Şüphyle karşılanan durumlar ya da söylenen söze inanılmadığını belirtmek için ayrıca içinde kullanılır:

- * Çok zor matematik problemlerini kalem kullanmadan(?) çözüyormuş.
- * Nefes almadan ydi dakika (?) durabiliyormuş.

NOT: Soru ifadesi taşıyan sıralı cümlelerde soru işareti en sona konur.

- * Nereden geldiğini nereye gidiyorsun?

NOT: "m,mi" eki cümleye soru anlamı katmadığında cümlenin sonuna soru işareti konmaz.

- * Hava karardı mı eve gelin.
- * Mutlu mu mutlu bir hayatları vardı.

ÜNLEM İŞARETİ (!)

1. Şaşırma, sevinç, korku, heyecan, acıma gibi duyguları anlatan cümle ya da sözcüklerden sonra kullanılır:

- * Sen ne kadar yaramaz çocuksun!
- * Kimse kıpırdamasın!
- * Of f! Beklemekten sıkıldım.
- * Vah! Vah!

2. Seslenme, hitap ve uyarı sözlerinden sonra kullanılır.

- * Dikkat et! Araba geliyor.
- * Ey Türk gençliği!

NOT: Ünlem işareti; seslenme, hitap ve ünlem sözlerinden hemen sonra konabileceği gibi cümlenin sonuna da konabilir.

- * Arkadaşlar, beni dinleyin!
- * Arkadaşlar! Beni dinleyin.

3. Alay, küçümseme anlamı kazandırmak istenen sözden hemen sonra yay ayrıç içinde ünlem işareti kullanılır.

- * Ne kadar heybetli (!) bir olduğunu ağzından çıkan kötü sözlerle belli etti.
- * İsteseymiş birinci olurmuş (!) ama başkaları kazansın istemiş.

TIRNAK İŞARETİ (" ")

1. Başka bir kimseden ya da bir yazıdan olduğu gibi aktarılan sözler tırnak içine alınır:

- * Atatürk: " Öğretmenler' Yeni nesil sizin eseriniz olacaktır." demiş.
- * Sanatçı: "Kötü bir şeyde bile görülecek güellikler vardır." diyor.

NOT: Tırnak içindeki alıntının sonunda bulunan işaret (nokta, soru işareti, üç nokta, ünlem işareti vb.) tırnak içinde kalır.

- * "Yeni bir kent kurulacak." dedi.
- * "Konuyu anladın mı?" diye sordu.

2. Cümle içerisinde sanat eserlerinin, kitapların adları, başlıkları tırnak içine alınır:

- * Yazarın " İki Cami Arasında Aşk" adlı eserini okuyorum.
- * Bu sınavda "Beyaz Dişten" sorumluyuz.
- 3. Öznel olarak vurgulanmak istenen sözler tırnak içine alınır;
- * Öğretmenimiz " noktalama işaretler"ni anlattı.
- * Onun şiirinde "dostluk" en belirgin ünedir

UZUN ÇİZGİ (---)

1. Yazıda satır başına alınan konuşmaları göstermek amacıyla kullanılır. Bu noktalama işaretine "konuşma çizgisi" de denir.

- * --- Nerelisin sen amca?
- Serikliyim oğlum.
- Kimlerdensin?
- Kadılarından

KESME İŞARETİ (')

1. Özel adlara getirilen çekim eklerini ayırmak için kullanılır:

- * Çağan Irmak'ın filmi Almanya'da ödül kazandı.
- * Kerem Bey'in Tuz Gölü'nde çektiği fotoğraflar görülmeye değer.

NOT: Özel adlara getirilen yapım ekleri, çoğul ekleri ve bunlardan sonra gelen diğer ekler kesme işareti ile ayrılmaz.

- * Mersin'li (yanlış) Mersinli (doğru)
- * Türk'lük (yanlış) Türklük (doğru)
- * Zeynep'ler (yanlış) Zeynepler (doğru)

NOT: Kurum ve kuruluş adlarının önüne gelen ekler kesme işareti ile ayrılmaz.

- * Düziçi Öğretmen Lisesinden mezun oldum.
- * Türk Hava Kurumunda çalışıyorum.

2. Kısaltmalara getirilen ekleri ayırmak için kullanılır:

- * BOTAŞ'tan * TV'nin
- * BM'ye * CD'den

3. Sayılara gelen ekleri ayırmak için kullanılır:

- * Oyun 20.45'te başlayacak.
- * 15 Mayıs 2007'de doğmuş.

4. Bie ek ya da harften sonra gelen ekleri ayırmak için kullanılır:

- * A'dan Z'ye kadar bütün harfleri yazdım.
- * _ken'in büyük ünlü uyumuna uymadığım öğrendik.

5. Kişi adlarından sonra gelen saygı ve unvan sözlerine getirilen ekleri ayırmak için kullanılır:

- * Uğur Bey'e haber verin.
- * Türk Dil Kurumu Başkan'ıyla görüştük.

6. Belirli bir tarih bildiren ay ve gün adlarına gelen ekleri ayırmak için kullanılır:

- * Başvurular 30 Ekim'e kadar uzatıldı.
- * 23 Kasım Cumartesi'ye randevu aldım.

KISA ÇİZGİ (-)

1. Satıra sığmayan sözcükler bölünürken satır sonuna konur.

- * Bugün çocuklarla önce halk oyun - ları kursuna sonra maça gittik.
- * O günlerde zaman çok çabuk iler - liyordu, biz hiçbir şey yapamıyorduk.

2. Ara sözlere ve ara cümleleri ayırmak için kullanılır:

- * Bu konuyu- sen de iyi biliyorsun- çözüme kavuşturmalıyız.
- * Kadı hasan - köy muhtarı- su sorununu çözdü.

3. Kökleri ve ekleri ayırmak için kullanılır.

- * çiçek - lik -ten
- * gel - miş - ti

4. Eklerin başında kullanılır:

- *-lı
- *-ce
- *-acak

5. Heceleri göstermek için kullanılır:

- * bil-gi-sa-yar
- * ya-zı-cı
- * ko-nuş-ma-lar
- * a-yak-ka-bı

6. Eylem kök ve gövdelerini göstermek için kullanılır:

- * bul-
- * ağlat-
- * unut-

7. Sözcükler ve sayılar arasında "-den...-a, ile, ve, ila, arasında" anlamlarını vermek için kullanılır:

- * Türkçe-İngilizce sözlük aldım.
- * 2009-2013 yılları arasında yurt dışındayım.
- * Rize-Samsun yolu kapalıymış.

NOT: Cümle içinde sayı adlarının yinelenmesinde araya kısa çizgi konmaz.

- * On on beş yıl önce tanıştık.
- * Parkta üç beş çocuk oynuyor.

8. Sıfırdan küçük değerleri göstermek için kullanılır.

- * Bu gece hava -8 derece olacakmış.

YAY AYRAÇ ()

1. Cümledeki anlamı tamamlayan ve cümlenin dışında kalan ek bilgiler için kullanılır:

- * Evin arkasındaki bahçeyi (pek de bahçeye benzemiyor ya...) düzenliyor.
- * Doğum gününde (nisanın 15'inde) ehliyet alacakmış.
- * Nasrettin Hoca (1208-1284) Eskişehir'in Sivrihisar ilçesinde doğdu.

2. Alıntıların aktarıldığı eseri veya yazarı göstermek için kullanılır:

- * İşim gücüm budur benim
Gökyüzünü boyarım her sabah,
Hepiniz uykudayken
Uyanır bakarsınız ki
mavi.

(Orhan Veli Kamk)

3. Tiyatro eserlerinde ve senaryolarda konuşanın hareketini, durumunu açıklamak ve göstermek için kullanılır:

- * Fatma Nine (Elindekileri yere bıraktıktan sonra)
---Budan bir atlı geçti mi yavrum?

4. Cümle içinde yabancı dillerden geçmiş sözcüklerin Türkçe karşılığı parantez içinde kullanılır:

- * Daha çok hikaye (Öykü) okumayı seviyor.
- * Şiirde mübalağa (abartma) sanatı yapılmış.

5. Yabancı sözcüklerin okunuşu parantez içinde gösterilir:

- * Resim dersinde Picasso'yı (Pikasso) öğrendik.
- * Montaigne (Monteyn) ünlü bir deneme yazardır.

KÖŞELİ AYRAÇ ([])

1. Ayraç içinde ayraç kullanılması gereken durumlarda yay ayraçtan önce köşeli ayraç kullanılır:

- * Halikarnas Balıkcısı [Cevat Şakir Kabaaçlı (1886-1973)] Bodrum'da yaşamıştır.

EĞİK ÇİZGİ (/)

1. Dizeler yan yana yazıldığında dizeleri arasına konur:

* Derinden derine ırmaklar ağılar / Uzaktan uzağa çoban çeşmesi / ay suyun sesinden anlayan bağılar / Ne söyler şu dağa çoban çeşmesi?

2. Adres yazarken apartman numarası ile daire numarası arasına ve semt ile şehir arasına konur:

* Çamlıca mahallesi Şirin Sokak No: 20/1

Manavgat/

ANTALYA

3. Tarihlerin yazılışında gün, ay ve yılı gösteren sayıları birbirinden ayırmak için kullanılır:

* 15/05/2007

25/06/2001

4. Dilbilgisinde eklerin farklı biçimlerini göstermek için kullanılır.

*-lar / -ler * -ma / -me * -lık / -lik / -lük / -lük

5. Genel ağ adreslerinde kullanılır:

* <http://www.meb.gov.tr>

6. matematikte bölme işareti olarak kullanılır.

* 10 / 2=5 * 4 / 4=1

Olay, düşünce, duygu ve hayalleri sözlü ve yazılı olarak güzel ve sanatlı biçimde anlatan sözlü ve yazılı eserlere edebiyat eseri denir. Düz yazı türleri üç ana başlık altında incelenir.

1. Olay yazıları
2. Düşünce yazıları
3. Haber (bildirme) yazıları

1. OLAY YAZILARI

1. KAYE (ÖYKÜ)

Olmuş veya olabilecek olayları belli bir plan çerçevesi içinde yer ve zamana bağlı olarak anlatan yazı türüne **hikâye (öykü)** denir.

- * Yaşanmış ya da yaşanabilir olaylar anlatılır.
- * Dar bir zaman dilimini kapsar.
- * Olayla ilgili yer ve zaman bellidir.
- * Romana göre kısa eserlerdir.
- * Karakter sayısı azdır.
- * Serim, düğüm ve çözüm bölümlerinden oluşur.
- * Kısa soluklu eserlerdir.
- * Olay, başlangıçtan sonra doğru giden bir olayın bir anlık parçasıdır.

2. MASAL

Olağanüstü olaylarla süslü, olağanüstü kişilerin başından geçen, zaman ve yer kavramları belirli olmayan hayali olayların anlatıldığı yazılara **masal** denir.

- * Masalda eğitcilik ve öğreticilik esastır.
- * Masallardaki olaylar gerçeğe uymaz.
- * Kahramanlar olağanüstü özelliklere sahiptir.
- * Masalın geçtiği yer ve zaman belirsizdir.
- * Masallar tekerlemeye başlar.
- * Masaldaki karakterler; cinler, periler, devler ve hayvanlar olabilir.
- * Masalların sonunda iyiler ödüllendirilir, kötüler cezalandırılır.
- * Ulusal konulara yer verilmez, evrensel konular ve mesajlar içerir.

3. FABL (ÖYKÜNCE)

İnsan dışındaki canlı ve cansız varlıklara insan özelliği verilerek başlarından geçen olayların insanlara ibret dersi verecek şekilde anlatıldığı kısa yazılara **fabl** denir.

- * Sonunda ders verme amacı güden yazılardır.
- * Genellikle hayvanlar ve bitkiler konuşturulur.
- * Fabl kahramanları insanlar gibi düşünür, insanlar gibi konuşur ve tıpkı insanlar gibi davranır.
- * Dünyanın en ünlü fabl yazarları Ezop, La Fontaine ve Beydeba'dır.

4. MEKTUP

Kişinin, uzaktaki kişilerle haberleşmek, gördüklerini, duygu ve düşüncelerini paylaşmak amacıyla yazdığı yazılara mektup denir. Mektup, konuları ve yazılış amaçları bakımından özel mektup, iş mektubu ve edebi mektup gibi türlere ayrılır.

Mektup bir hitapla başlar.

Mektup Yazarken Uyulması Gereken Kurallar

Tarih: Kâğıdın sağ üst köşesine, hitapla aynı sıraya yazılır. Tarihten önce mektubun yazıldığı yer yazılır.

Hitap: Hitap mektubun başlığıdır. Hitap bir iki sözcükten uzun olmamalı, aradaki sevgi, saygı, içtenlik derecesi bu bir iki sözcükte toplanmış olmalıdır. Hitaptan sonra virgül (,) işareti koymayı unutmamak gerekir.

Giriş: Mektubun yazılış nedeni bu bölümde belirtilir. Giriş birkaç cümleliktir.

Gelişme: Mektubun söyleşi bölümüdür. Verilecek haberler, sorulacak sorular bu bölümde yer alır.

Sonuç: Bu bölümde mektup yazılan kimsenin ve tanıyorsak o ailedekilerin durumu, sağlığı sorulur. Kendi durumumuzdan haber veriler. İyi dileklerle mektup bitirilir. Mektubun sağ alt köşesine ad, soyad yazılıp imzalanır. Kâğıt özenle katlanıp zarfa konularak zarf kapatılır.

5. DİLEKÇE

Bir isteği belirtmek, bir şikayeti duyurmak, bir konuda bilgi vermek veya bilgi vermek amacıyla yazılan başvuru yazısına dilekçe denir.

Dilekçenin belli bir dil ve biçim özellikleri vardır.

KONYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANLIĞINA

KONYA

İlimizde birçok işyeri isimleri yabancı sözcüklerden oluşmaktadır. Bu durum Türkçemize zarar vermektedir. Bu konuda gerekli özenin gösterilmesini ve isimleri yabancı sözcüklerden oluşmuş işyerlerine izin verilmemesini saygılarımla arz ederim.

A D R E S: Nene Hatun İHO
Selçuklu / KONYA

01.11.2019
Zeynep ÖNER

ŞİİR

Duygu, hayal ve düşüncelerin bir düzene bağlı olarak, çekici bir dil ve ahenkli mısralar içinde aktarılmasına **şiiir** denir. Şiiir, bir ana duygu etrafında yazılır. Diğer türler gibi şiiir de bir plana sahiptir. Ancak her ölçülü ve kafiyeli metin, şiiir değildir. Şiiirde "duygu" temel unsurdur ama duygunun dışında "düşünce" ve "hayal" de vardır. Şiiirde "sanat" ögesi ağır basar. Bu bakımdan şiiirde sözcük seçimi öne çıkar. Aslında şiiir, sözcüklerin ahenk oluşturacak şekilde bir araya getirilmesinden oluşur.

* Her şiiirin bir başlığı vardır. Başlığın, şiiirde anlatılanlarla uyumla olması gerekir. Şiiirde her bir satıra **dize (mısra)** denir. Şiiiri yazarken her dizenin başındaki harf büyük harfle yazılır.

* Dört dizelik kümelere **kıta (dörtlük)** denir. İki dizeden oluşan kümelere de **beyit** adı verilir.

* Şiiir yazana **şair** denir. Halk şiiiri yazan ve bunu çalıp söyleyene de **ozan** denir. Günümüzde ise şair yerine ozan sözü de kullanılmaktadır.

KEDİM

Kedim henüz bir yaşında;
Uyur hep soba başında.
Hem cesurdur, hem de kurnaz.
Bir tıkırtı duyar duymaz.
Uyanır, aslan kesilir;
Gözleri volkan kesilir.
O geldiği günden beri
Bizim evin fareleri
Damdan, tavandan indiler,
Birer deliğe sindiler.
Koşup yakalıyor hemen
Yuvasından, deliğinden
Çıkanları diri diri.
Artık bunlardan hiç biri
Dolaplarıma girmiyor,
Kitapları kemirmiyor.

Halit Fahri OZANSOY